

N:o 168.

Af herr **J. Forssell m. fl.**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t
angående allmän ålderdomspensionering.

År 1884 motionerade A. Hedin, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,

»att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och i de delar, där sådant finnes nödigt eller lämpligt, underställa Riksdagen lagförslag angående — — — arbetarålderdomsförsäkring, som ock meddela föreskrifter om vissa för denna lagstiftning erforderliga, vare sig tillfälliga eller fortgående statistiska undersökningar.»

I motiveringen till sin motion anför herr Hedin bland annat: »Hvad är fattigvården, med dess till millioner kronor uppgående kommunala skattebörd, annat än socialism? Och finnes ej här mycken socialism till förmån icke för de minst, utan för de mera bemedlade? Se på vår budgets 6:te hufvudtitel! Man erinre sig statens grundfond för hypoteksbanken, odlingslånefonden m. fl.»

Quentin, regeringsråd i Düsseldorf och ordförande i en därvarande förening »till främjande af arbetsamhet, sparsamhet, välstånd och sedlighet», utlät sig 1849, att den säkraste garanti för ett reformatoriskt, icke revolutionärt framåtskridande skulle vinnas, därest man kunde göra det stora flertalet af arbetarebefolkningen solidariskt i upprätthållandet af den bestående statsorganismen, genom att åt detta flertal bereda tryggade anspråk på en ålderdomsstatspension. Därför hade han alltid uttalat sig för, att staten skulle öfvertaga sparkassorna och därför önskade han, att staten skulle åtaga sig generalförvaltningen eller åtminstone öfverledningen af och garantien för en arbetarepensionskassa. Uppoffringar finge staten ej sky, när det gällde dess tillvaro och att därom vore fråga, det måste man ju erkänna, om man icke inskränkte sin blick

till »lugnet och den s. k. ordningen för nästa stund». »Häri finnes väl något, som kan sägas vara taladt för alla land och alla tider», tillägger herr Hedin.

Riksdagen biföll herr A. Hedins motion genom att aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan,

»att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i hvad mån åtgärder kunna finnas lämpliga för — — — beredande af ålderdomsförsäkring åt arbetare och med dem jämförliga personer, samt därefter göra de framställningar till Riksdagen eller vidtaga de anordningar i öfrigt, till hvilka förhållandena kunna föranleda».

Kungl. Maj:t tillsatte för frågans utredning en kommitté, hvars arbeten rörande ålderdomsförsäkringen dock ej ledt till något resultat.

Under Riksdagen 1886 framkommo i Andra Kammaren ej mindre än tre motioner om inrättande af en ålderdomsförsäkringsanstalt:

1:o) föreslår herr O. N. Vagenius:

»att i händelse Riksdagen skulle komma att besluta åsättande af införseltullar å spannmål, mjöl och andra lifsförnödenheter, den behållning, som därigenom tillfaller statskassan, skall afsättas till en fond för bildande af en olycksfallsförsäkrings- samt en ålderdomsunderstödsanstalt för *svenska* arbetare, såväl i stad som å landet samt möjligen för mindre bemedlade personer i allmänhet inom riket, hvilka icke af publika eller enskilda kassor hafva sin försörjning på ålderdomen betryggad».

2:o) föreslår herr J. Eklund:

»att under förutsättning, det Riksdagen lämnar bifall till de om åsättande af skyddstullar å lifsförnödenheter inlämnade motionerna, Riksdagen behagade utaf tillgängliga medel anslå ett belopp af minst 1,000,000 kr. för en gång samt att sedan årligen, så länge tullar å lifsmedel tillämpas, alla de tullinkomster, som uppkomma af sådana födovaror, hvilka kunna af svenska jordbrukare produceras, afsättas till en fond, afsedd att därur vid lämplig ålder pensionera i riket födda obemedlade, välfrejdade personer, förnämligast kroppsarbetare, men jämväl öfriga män och kvinnor».

I motionen instämma Pehr Pehrsson från Stockholms län, J. Sjöberg från Jönköpings län och Jan Ericsson från Uppsala län.

3:o) anför herr Petter Persson från Malmöhus län i en motion:

»För den händelse att — — — tull å spannmål blifver beslutad, så, när tull i allmänhet anses från nationalekonomisk synpunkt vara ett nödvändigt ondt, bör det från lagstiftningens sida ses till, att, så vidt möjligt är, icke för stor orättvisa sker — — —

Då staten icke är i behof af denna ökade inkomst, som genom spannmålstull uppkommer, synes det rättvist och billigt, att af dessa medel bildas en pensionsfond, hvaraf kunde utdelas pension till hvarje af rikets invånare, som uppnått en viss ålder. Om detta sker, kan på så sätt en del af arbetarefrågan anses vara löst, såväl som den trassliga härfvan om fattighjons hemorts rätt. På grund af dessa i korthet anförda skäl får jag föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till en pensionsinrättning af sådan beskaffenhet, att hvar och en af rikets invånare erhåller pension efter en viss ålder.

Till den blifvande pensionsfonden tages årligen i främsta rummet de tullmedel, som inflyta för importen af spannmål och sedan hvad Riksdagen därtill beviljar.» Motionerna afslogos.

År 1890 väcktes af herr C. Adelsköld en motion om ålderdomsförsäkring, grundad på frivilliga inbetalningar i postsparbanken, som för ändamålet skulle ombildas till en allmän svensk ålderdomsförsäkringsanstalt. Motionen afslogos.

Den 30 oktober 1891 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté, den så kallade nya arbetareförsäkringskommittén, att efter utredning af invaliditets- och ålderdomsförsäkringsfrågan inkomma med förslag till författningar i dessa ämnen. Till fullgörande af detta uppdrag har sistnämnda kommitté den 30 mars 1893 till Konungen öfverlämnat sitt betänkande jämte ett lagförslag, som bär titeln: »Förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.» Kommittén har i sitt betänkande utförligt redogjort för ålderdomsförsäkringen i främmande länder, hvarför vi till undvikande af onödig vidlyftighet taga oss friheten att beträffande dessa förhållanden hänvisa till kommitténs arbete.

Lagförslaget framlades för 1895 års Riksdag, som efter behandling af detsamma anhöll, att Kungl. Maj:t efter förnyad pröfning och erforderlig utredning måtte framlägga det förslag, Kungl. Maj:t kan finna påkalladt. Efter någon omarbetning förelade Kungl. Maj:t ånyo förslaget för 1898 års Riksdag, som då afslog detsamma.

Ålderdomsförsäkringsfrågan står på dagordningen i flera af Europas länder, såsom England, Frankrike, Italien med flera, och är föremål för statsmännens liffigaste intresse samt har på olika sätt fått sin lösning i Tyskland och Danmark. Den är, som alla stora och djupgående samhällsfrågor, en gifven följd af samhällsutvecklingen, och den kan därför ej afföras från dagordningen, med mindre den får en tillfredsställande lösning. Denna lösning kan visserligen för en tid uppskjutas — det är redan nu 21 år sedan frågan först framkom i vår Riksdag — men det vore utan tvifvel bäst att så fort sig göra låter få frågan afgjord.

Målet för en ålderdomsförsäkringslag bör naturligtvis vara att lämna hvarje medborgare, som uppnått en viss ålder, så stor pension, att han för sitt nödtorftiga uppehälle slipper anlita den allmänna fattigvården. För nåendet af detta mål hafva olika vägar föreslagits. De kunna sammanfattas i följande 4 hufvudprinciper:

1:o) frivillig försäkring mot erläggande af vissa stadgade inbetalningar;

2:o) obligatorisk försäkring för en viss del af befolkningen mot erläggande af stadgade inbetalningar (tyska lagen och svenska arbetareförsäkringskommitténs förslag);

3:o) ålderdomspension vid en viss ålder åt obemedlade utan föregående inbetalningar (danska lagen) och

4:o) ålderdomspension åt *alla* statsmedborgare vid en viss ålder utan föregående inbetalningar.

Beträffande det första sättet, så är det af erfarenheten styrkt, att ålderdomsförsäkring på frivillighetens väg icke alls leder till målet. Detta är helt naturligt. En stor del af befolkningen och isynnerhet kroppsarbetarne uppnå ej någon högre ålder. Det är helt enkelt för mycket begärdt att då fordra, att dessa senare skola i sin ungdoms och krafts dagar sörja för en oviss framtid, för en ålderdom, som en stor del aldrig uppnår.

Att såsom i Tyskland ålägga vissa klasser att försäkra sig och utesluta andra, träffar endast till en del målet, men är i flera hänseenden mycket betungande både för de försäkringsskyldiga och för staten, som måste aflöna en hel tjänstemannakår för att hålla reda på uppbörden och förvaltningen af de insamlade medlen.

Går man tillväga enligt den danska lagen, så att en gräns, ett fattigstreck, uppdrages för att skilja verkligt behöfvande (»värdigt trängande») från bemedlade, så är att befara, dels att orättvisa uppstår vid

detta strecks uppdragande, dels ock att härigenom eggelsen till själfhjälpslappas.

Den i fjärde punkten angifna planen är på samma gång den mest omfattande och den enklaste att utföra. Det är ett förslag, att staten skall betala en viss minimipension — säg 15 kronor i månaden — till hvarje person, oafsedt samhällsställning, som uppnått, låt oss säga, 65 års ålder. De två hufvudförtjänsterna hos detta förslag äro dess enkelhet och den klara skillnad, som det uppdrager mellan pension och någon form af fattigunderstöd. Ty en pension, som gifves till alla, utan någon annan kvalifikation än den af ålder, kan icke med rätt anses som en fattigstämpel, ej heller kan en sådan plan förorsaka några af de administrativa svårigheter, som åtfölja alla förslag, baserade på kontributioner. Andra planer må uppmuntra till sparsamhet och må erbjuda värdefulla lättnader för bemödanden att sörja för framtiden, men denna plan allena når de klasser, hvilka äro mest i behof af understöd. De, som omsorgsfullt studerat alla andra förslag, hafva kommit till bestämd öfvertygelse om detta förslags öfverlägsenhet. Till dem, som i sistnämnda plans stora omfattning se ett svårt hinder, vilja vi säga: kan det i Tyskland och Danmark gå för sig att vid en viss ålder pensionera alla arbetare och med dem likställda personer därigenom att, som i det förra landet, ålägga arbetarne ($\frac{1}{4}$ af befolkningen) och arbetsgifvarne att därtill hufvudsakligen bidra eller, som i det senare, genom att staten och kommunen i lika mån deltaga, så bör det ock kunna gå för sig att pensionera *alla* statsmedborgare, som uppnå en viss ålder. Det bör väl rimligtvis möta mindre svårigheter att tvinga de mera bemedlade klasserna att äfven pensionera sig själfva än att tvinga dem att bidra till de obemedlades pensionering utan någon motsvarande förmån för egen del.

Kostnaderna härför torde nog vid första påseendet förefalla oerhörda, men besinnar man, att vårt lands befolkning består af några tiotusental rika och välbärgade, några hundratusen utfattige och resten mindre bemedlade, som under sin krafts dagar i de flesta fall hafva någon åldrig anförvandt att försörja, så torde denna hufvuddel af befolkningen finna sin fördel vid att offra åtskilligt för en dylik ålderdomsförsörjning.

Den enda inskränkning, som med något skäl kunde göras i förslagets omfattning, vore att utesluta dem, som ur nu befintliga allmänna eller enskilda kassor tillförsäkrats pension, hvarigenom de ha sin försörjning på ålderdomen betryggad.

I de här ofvan nämnda år 1886 väckta motioner yrkades att lifsmedelstullarne skulle användas till ålderdomspensioner. Dessa tullar jämte socker- och kaffetull äro obestriddigen en orättvis beskattning på den fattige. »De progressiva nedåt tynga mest på den, som har minst» (A. Hedin). Deras fortfarande bibehållande kan endast rättfärdigas genom att de användas till ålderdomspensioner.

Då det gäller en så stor sak, som en ålderdomspension åt alla medborgare, hvilka uppnå en viss ålder, så torde ock den personliga skatt, som nu utgår till staten under namn af mantalspenningar, därtill böra anslås, men beloppen höjda till minst 1 och 2 kronor.

Befinnas nu antydda medel för ändamålet otillräckliga, så torde en del af brännvinsmedlen samt ölskatten kunna användas för att fylla bristen.

Arbetaryrsförsäkringsfonden användes som grundfond, hvaraf årligen tages det fyllnadsbelopp, Riksdagen må finna skäligt.

Enär nämnda fond i alla händelser kommer att underlätta kostnaden för en blifvande ålderdomspensionering, anse vi, att den årliga afsättningen till densamma bibehålles vid sitt förut utgående belopp 1,400,000 kronor, till dess någon ålderdomspensionslag kommer till stånd.

Den direkta beskattning, som måste ersätta de till pensioner utgående indirekta skatterna, kommer att såsom progressiv träffa dem, som förmå bära den. De stora bolagen komma härvid i en naturlig undantagsställning, som ur samhällssynpunkt sedd är både rättvis och nyttig. Dessutom bör bemärkas, att förslaget realiserande har till följd, att en stor del af fattigvårdskostnaderna försvinna och den kommunala skattebördan alltså minskas med 10 à 12 millioner kronor årligen.

Den kommunala skattebördan, som i form af fattigvårdskostnader trycker kommunerna, är tillika mycket ojämnt fördelad. Medan t. ex. enligt 1901 års officiella statistik öfver fattigvården i riket det fanns 16 kommuner, där understödstagarne utgjorde 10 procent och däröfver af kommunernas folkmängd, funnos 6 kommuner, där intet fattigunderstöd behöfde under 1901 utgå. Dessa missförhållanden hafva framkallat förslag till utjämning af fattigvårdskostnaderna. Sålunda väcktes i fjol inom Andra Kammaren af herrar •M. Matsson, C. J. Berggren och G. M. Sandin motion därom, »att Riksdagen måtte besluta att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru utgifterna till allmänna fattigvården i riket lämpligen kunna mellan

kommunerna utjämnas samt därom för Riksdagen framlägga det förslag, som kan af sådan utredning föranledas».

Andra Kammaren biföll motionen, men Första Kammaren afslögs densamma, ehuru kammarens tillfälliga utskott hemställt om bifall till medkammarens beslut. Skälet för Första Kammarens afslag var hufvudsakligen den olika motivering för bifall, som förekom inom de båda utskotten. Andra Kammarens utskott hade framhållit, att i de fall där kommunala utdebiteringar är särskildt hög, exempelvis öfver 50 öre pr fyrk eller 5 kronor pr bevillningskrona och i densamma inginge fattigvårdskostnad till afsevärdt belopp, staten skulle deltaga med viss kvotdel i den fattigvårdskostnad, som öfverstege visst belopp. Första Kammarens tillfälliga utskott förordade att landstinget skulle pröfva de särskilda kommunernas behof af understöd och lämna sådant af sina medel.

Under diskussionen öfver frågan i Första Kammaren yttrade herr Östberg bl. a.: »Jag ställer mig för min del mera på Andra Kammarens ståndpunkt i denna fråga, ty det synes mig ej mera orimligt, att staten skall understödja kommunerna i fråga om fattigvården än beträffande undervisningen; och formen därför blir sedan en lämplighetsfråga».

Genom en pensionslag af här ifrågasatt beskaffenhet bortfalla de i sistnämnda motion öfverklagade ojämnheter i den kommunala beskattningen.

På grund af hvad vi sålunda anfört, få vi härmed föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t behagade anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes på de grunder vi här ofvan anfört låta utreda och för en kommande Riksdag framlägga förslag till en ålderdomspensionering af alla rikets innevånare, som uppnått en viss ålder.

Stockholm den 27 januari 1905.

Johan Forssell.

A. Thylander.

S. J. Enander.

Oskar Berg.

R. Ekholm.

Gust. Österberg.

S. H. Kvarnzelius.

C. Wallentin.

Johan Olofsson.

P. Hörnstén.

<i>Carl Jansson</i> i Edsbäcken.	<i>Anders Sterner.</i>	<i>D. Holmgren.</i>
<i>Robert Johansson.</i>	<i>J. E. Ericson,</i> Ahlberga.	<i>W. Johansson,</i> Öija.
<i>L. Gust. Broomé.</i>	<i>J. E. Granlund.</i>	<i>Oskar Eklund.</i>

I motionens syfte instämma:

<i>Johan Ericsson.</i>	<i>M. Matsson.</i>	<i>H. E. Collvin.</i>
<i>G. O. V. Lindgren.</i>	<i>J. E. Forsberg.</i>	<i>M. Sundström.</i>
<i>Adolf Janson.</i>	<i>J. Andersson,</i> Baggböle.	<i>Joh. Ström.</i>
<i>Joh. Er. Nordin.</i>	<i>Smeds Lars Olsson.</i>	<i>Alfr. Lundgren.</i>
	<i>Edvard Wavrinsky.</i>	